

Διεθνές Συνέδριο για την Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες

Τόμ. 5 (2015)

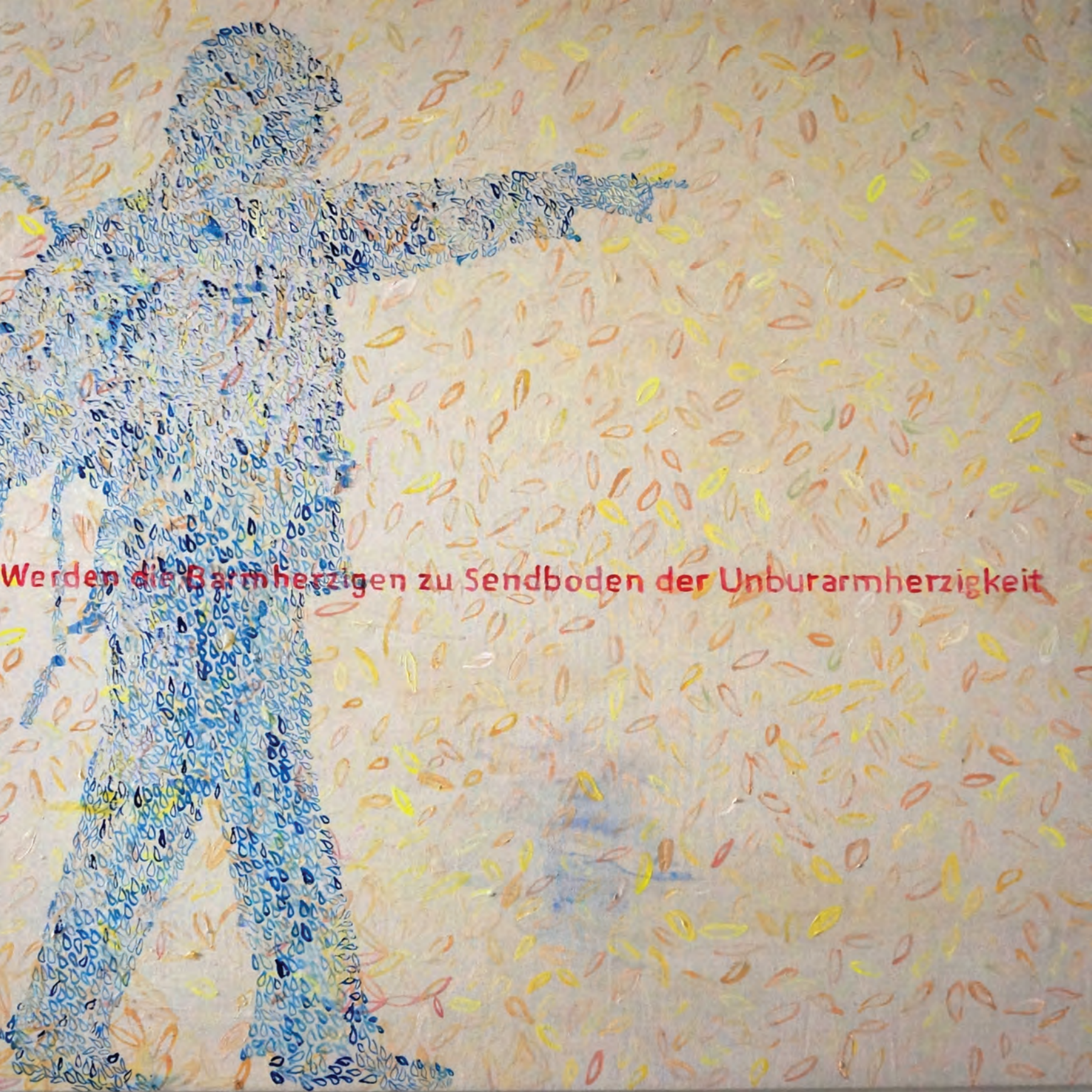
Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες 2007-2014. Μια διαδικασία βίωσης του τοπίου. Διεθνές Συνέδριο για την Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες

Το field των Πρεσπών ή η originalité του πεδίου

Γιάννης Ζιώγας

doi: [10.12681/visualmarch.3074](https://doi.org/10.12681/visualmarch.3074)

Werden die Barmherzigen zu Sandboden der Unbarmherzigkeit

Το field των Πρεσπών ή η originalité του πεδίου¹

Ένα τοπίο από τη στιγμή που θα το διασχίσει κάποιος δεν είναι όπως πριν.

Πριν ήταν μια προβολή ιδεών, προκαταλήψεων, προσεγγίσεων, πληροφοριών. Μετά είναι μια οντολογική παρουσία. Αποκτά τη συνολική υπόσταση που την καθορίζει η βιωματική ένωση με το χώρο που έχει περπατηθεί, με εκείνο που έχει ψηλαφηθεί, με την κατάσταση που έχει συναντηθεί και έχει υπάρξει ως συνείσθηση και οντότητα. Ούτε ο θεατής δεν είναι ο ίδιος από τη στιγμή που μεταμορφώνεται σε περιπατητή. Ο θεατής είναι η απόσταση που μεσολαβεί· ο περιπατητής είναι η απόσταση που έχει διανυθεί...και η διαφορά είναι μεγάλη.

Το τοπίο όταν κάποιος το διασχίζει παύει να είναι ίδιο, όλα όσα το συνιστούν τα μετασχηματίζει η εμπειρία. Εκείνος που διασχίζει το τοπίο, εκείνος που κάποτε αποκαλούσαμε καλλιτέχνη, καθίσταται ένας νομάδας που αναζητεί μια διπλή ταυτότητα: την ταυτότητα του τοπίου και την ταυτότητα του εαυτού του. Οι δύο ταυτότητες αλληλοσυμπληρώνονται και συγκοινωνούν διαμέσου του σώματος του καλλιτέχνη που κινείται στο χώρο του τοπίου. Οι ταυτότητες αυτές λειτουργούν ανταγωνιστικά στο αρχικό τους πλαίσιο: όταν το σώμα, για παράδειγμα, κινδυνεύει επειδή το τοπίο παρουσιάζει δυσκολίες, η φύση επιβεβαιώνεται ενώ το σώμα οδηγείται στην πιθανή εξαφάνιση, ή έστω στη δυσκολία επιβίωσης. Ταυτόχρονα ανταγωνιστική είναι και η σχέση ανάμεσα στις προκαταλήψεις που έχει ο νομάδας πριν βιώσει τη φύση και τις πραγματικότητες, συχνά αντιθετικές προς τις αρχικές του προκαταλήψεις, που το τοπίο επιβάλλει με την αυθεντικότητά του.

Αναφερθήκαμε στο σώμα του καλλιτέχνη. Ποιο τάχα είναι το σώμα του καλλιτέχνη; Ποια είναι εκείνη η πολλαπλά μεταμορφωμένη σαρκική οντότητα που σχηματίζει την εικαστική ή άλλη καλλιτεχνική δράση; Είναι το σώμα του καλλιτέχνη εκείνο το γεμάτο βέλη του Άγιου Σεβαστιανού; Ή μήπως η ταλαιπωρημένη σκιά που συνοδεύει το βαγκογκικό σαρκίο; Ή εκείνο του πολοκικού χορού πάνω από το διαρρυθμούμενο χώρο; Ή εκείνο του Λόρκα, κατατρυπημένο και καθαγιασμένο από τις σφαίρες των φασιστών; Ή το μελαγχολικό βλέμμα του Ρέμπραντ πριν το θάνατο; Ή μήπως εκείνο της Αμπράμοβιτς που διανύει το τείχος της μνήμης αναζητώντας τον εραστή; Ή μήπως του Γκάστον με τα ακρωτηριασμένα μέλη; Μήπως, είναι εκείνο του Σμίθσον που ανασχηματίζει τις εδαφικές μορφολογίες μέχρι να ταυτιστεί με αυτές; Ή της μοναχικής γραμμής που χαράσσει ο Λόγκ στο πέρασμά του; Ή της Σνίμαν που μέσα από τα σπλάχνα της αναδιπλώνει το Αίτιο;

Τι είναι το σώμα του καλλιτέχνη; Δεν υπάρχει ένα σώμα καλλιτέχνη, υπάρχουν τόσα σώματα όσα και καλλιτέχνες.

Το σώμα του καλλιτέχνη που συναντά το τοπίο των Πρεσπών, ποιο είναι τάχα; Τι είναι εκείνο που διαφοροποιεί τον καλλιτέχνη που κινείται στο χώρο των Πρεσπών -αν κάτι τον διαφοροποιεί- από κάποιον που κινείται σε κάποιο άλλο χώρο; Η ειδοποιός διαφορά είναι η επιθετικότητα, συχνά υποβόσκουσα, του τοπίου.

1. Το κείμενο είναι σκέψεις ενός *Magnus Artisticus*, ενός νομάδα στοχαστή που διανύει αποστάσεις και καλύπτει διαστήματα στο τοπίο των Πρεσπών από το 2007 και μετά.

Γιάννης Ζιώγας

«Werden die Barherzigen zu Sendboten der Unbarmherzigkeit»

(Οι ελεήμονες γίναν εκπρόσωποι της βαρβαρότητας)

ακρυλικό σε μουσαμά, 90x90εκ., 2012 (Συλλογή Μουσείου Φρυσίρα).

Ποιά είναι αλήθεια αυτή η επιθετικότητα που το σώμα οφείλει να αντιμετωπίσει...και τελικά να υπερβεί; Είναι ο κίνδυνος του επικείμενου κεραυνού; Της αρκούδας ή της αγέλης σκυλιών ή λύκων που θα προβάλλει; Των τσοπανόσκυλων που αλυχτούν για να προφυλάξουν το κοπάδι τους; Των φιδιών, με το μαύρο σημάδι στο κεφάλι τους, που θανατηφόρα θα τσιμπήσουν; Της νάρκης, που αργοπορημένα εξήντα χρόνια μετά θα εκραγεί και θα σκοτώσει; Το μονοπάτι το οποίο θα χαθεί, ή κάποια στιγμή θα καταστεί αδιάβατο; Του νερού της λίμνης, που έχει φουσκώσει κι επιθετικά κλείνει τα περάσματα και οι ακτές υποχωρούν; Τίποτα από αυτά.

Εν τέλει, η μεγάλη επιθετικότητα του τοπίου είναι η αυθεντικότητά του. Αυτή η αυθεντικότητα λίγο έχει να κάνει με την «αγνότητα» της φύσης, τις επικινδυνότητες της ή ακόμη περισσότερο με το υπέροχο ως τέτοιο. Η ουσιαστική αυθεντικότητα του τοπίου εκπορεύεται από το ότι είναι ένα ειλικρινές πεδίο εγγραφών που προϋπάρχουν και που παραμένουν υπό ανακάλυψη. Το τοπίο είναι μια πραγματικότητα υπό διερεύνηση. Το τοπίο δεν είναι αθώο ούτε άμοιρο. Το τοπίο είναι μια επιφάνεια όπου οι εγγραφές έχουν ήδη υπάρξει. Η πραγματικότητα αυτή έχει τη μοναδική δυνατότητα να μεταμορφώνει τον βιώνοντα το τοπίο νομάδα σε κάτι άλλο από αυτό που ήταν πριν. Αρκεί ο νομάδας να ακούσει, να δει, να συναισθανθεί, να αφεθεί στο να αφουγκραστεί. Αρκεί να δεχθεί ότι ούτε ό ίδιος είναι αθώος, ούτε αναζητά μια κάποια αθωότητα.

Μια πορεία σε ένα φυσικό τοπίο αναδεικνύει και καινοφανείς προσεγγίσεις της τέχνης. Η τέχνη, σε τούτο ίσως συγγενεύει με το τοπίο: είναι και οι δύο περιοχές (τοπίο και τέχνη) που σχηματίζουν αχανή πεδία σκέψης, που μετασχηματίζονται σε οθόνες όπου προβάλλονται τα συναισθήματα, δημιουργούνται τα αντικείμενα, δοκιμάζονται τα συστήματα, μετριέται το σώμα. Όπως συμβαίνει και με το τοπίο έτσι και με την τέχνη: από τη στιγμή που την βιώνουμε δεν είναι η ίδια όπως και πριν· πριν είναι μια προβολή αισθητικοποίησης.

Μετά είναι το απότοκο μιας εμπειρίας.

Βιωματική διόρθωση

Η έξοδος προς το τοπίο είναι ουσιαστικά η έξοδος προς εκείνο που ο νομάδας δεν είναι. Αυτό συμβαίνει ακόμη κι αν ο ίδιος πιστεύει ότι αυτή η έξοδος είναι μια πορεία για να επιβιβαιωθούν τα ήδη γνώριμα σε αυτόν. Η κίνηση προς το τοπίο συνιστά μια διπλή βιωματική διόρθωση, και ως τέτοια πρέπει να ερμηνεύεται. Υπάρχει η διόρθωση του υποκειμένου/νομάδα και η διόρθωση του τοπίου. Με τη διάσχιση του τοπίο υφίσταται μια βιωματική διόρθωση που το μετατρέπει σε κάτι άλλο από εκείνο που ήταν, ή, αν μπορούμε να το πούμε, από εκείνο που προϋπήρξε. Μετά την αποχώρηση του καλλιτέχνη/νομάδα ιδεών το τοπίο είναι πλέον μια παραβιασμένη οντότητα χώρου με πρόσθετες εγγραφές σε εκείνες που ήδη είχε: τις προβολές και τις ερμηνείες εκείνου που το διέσχιζε.

Αναζητούμε μέσα στην κίνησή μας στο τοπίο να κατανοήσουμε αυτήν τη βιωματική διόρθωση. Ποιά είναι τα ερεθίσματα που προσλαμβάνουμε, ποια είναι η σημασία και οι αναφορές τους. Τι σημαίνουν οι συναντήσεις, οι μνήμες, τα συμβάντα, οι κινήσεις; Τι είναι τ' αντικείμενα μετά από αυτή τη βιωματική διόρθωση και τι συνιστούν πλέον αυτά; Τι μας μετασχηματίζει και τι μετασχηματίζεται; Η κίνηση μέσα σε ένα τοπίο, όπως ο χώρος των Πρεσπών, σχηματίζει προϋποθέσεις οντολογικών στοχασμών ή μάλλον οντολογικούς στοχασμούς από εκείνον ή εκείνη που ορίζεται ως νομάδας ιδεών στους χώρους και τις περιοχές έρευνας.

Ο νομάδας είναι ο κέρσορας που ανιχνεύει τις μικρές και μεγάλες διαφοροποιήσεις στις ανθρώπινες εγγραφές, στις αφηγήσεις, στις γεωγραφικές διαμορφώσεις, σε όλα εκείνα που μπορούν εν δυνάμει να διαμορφώσουν μια παρουσία καλλιτεχνικής εγγραφής. Καθένα από τα αντικείμενα ερεθίσματα δεν είναι αυτό που φαίνεται και όλα έχουν μια άλλη ερμηνεία από την προφανή εικόνα που σχηματίζουν. Κάθε τι στο τοπίο μπορεί να μετασχηματιστεί σε συμβάν, σε αποφασιστικό συμβάν. Μια κρυμμένη ιστορία, κάποια αίσθηση, μια εντυπωμένη μνήμη, δημιουργεί ενεργές εμπειρίες που έχουν τη δύναμη του στιγμιαίου και την ένταση της διάρκειας. Από τη στιγμή που ο νομάδας νοιώθει ότι μπορεί να δημιουργήσει εμπειρίες, το τοπίο παύει να είναι γεωγραφική οντότητα του πραγματικού: γίνεται field, μια τριτογενής εκδοχή της ταραχώδους ζωγραφικής υπόστασης που διέλυσε όλα όσα πιστεύαμε για τον εικαστικό χώρο από το '50 και μετά. Ιστορικισμός; Αναδρομή; Άσκοπο homage ή η ανάγκη για εκείνο που αξίζει να υπάρξει, πραγματωμένο όμως με εκείνο το οποίο δεν είχε γίνει τότε αντιληπτό: ότι το field υφίσταται εκεί που υπάρχει πραγματικότητα και δεν υφίσταται μη πραγματικό πεδίο. Και οι Πρέσπες δεν είναι τοπίο πλέον, είναι πεδίο. Οι δραστηριότητες του νομάδα καλλιτέχνη έχουν μετασχηματίσει τις Πρέσπες σε πεδίο.

Τα αποφασιστικά συμβάντα μετατρέπουν, εκτός από το τοπίο και τα αντικείμενα. Τα αντικείμενα που ανακαλύπτονται στις Πρέσπες φέρουν όλα εκείνα τα ίχνη που τα μετασχηματίζουν σε σημαίνουσες οντότητες. Οι απαγορευτικές κορδέλες στα πιθανά ναρκοπέδια, τα παπούτσια στους δρόμους των μεταναστών, οι χαρακίες στο έδαφος εκεί όπου υπήρχαν χαρακώματα, οι πυγολαμπίδες στα χωράφια του Λαιμού, λειτουργούν ως το ενδιάμεσο μεταξύ σώματος και τοπίου. Τα αντικείμενα αποθησαυρίζονται για να υπενθυμίζουν την εμπειρία που ενεργοποίησαν και τον τόπο που αυτή η εμπειρία υλοποιήθηκε. Τα αντικείμενα αποκόπτονται από το αρχικό τους πλαίσιο για να χρησιμοποιηθούν, είτε ως πρωτογενής εικαστική ύλη, είτε ως έναυσμα ιδεών, είτε ως memorabilia μιας εικαστικής ενέργειας στο πεδίο των Πρεσπών.

Τόσο τα αντικείμενα όσο και η εμπειρία του τοπίου δημιουργούν διαδικασίες βιωματικής διόρθωσης.

Η βασικότερη διόρθωση του τοπίου των Πρεσπών είναι η ίδια η Εικαστική Πορεία. Μετά την πραγματοποίηση (και εξ' αιτίας) της Εικαστικής Πορείας η λεκάνη των λιμνών έχει καταστεί πεδίο και έχει πάψει να είναι τοπίο. Ως πεδίο γίνεται η οθόνη όπου προσδιορίζονται οι διαδικασίες ανάγνωσης του πεδίου/τοπίου, αλλά και της ίδιας της τέχνης γενικότερα. Οι αναγνώσεις αυτές σχετίζονται με το πώς προσδιορίζεται η τέχνη, ποια μπορεί να είναι η θέση του καλλιτέχνη στο συγκεκριμένο πλαίσιο της Πορείας (αλλά και γενικότερα), τη σημασία του καλλιτεχνικού αντικείμενου, την πολιτική διάσταση της καλλιτεχνικής πρακτικής και τέλος το φιλοσοφικό πλαίσιο όπου περικλείονται όλα τα παραπάνω.

Η τέχνη, στο πλαίσιο μιας τέτοιας διαδικασίας, δεν μπορεί να είναι μια παραγωγή αντικειμένων (ή έστω εικόνων) και μόνο. Η τέχνη προσδιορίζεται από διαδοχικές εμπειρίες που σταδιακά σχηματοποιούν αποτελέσματα. Η πορεία μέσα στα βουνά των Πρεσπών δεν υλοποιεί αντικείμενα, αλλά σχηματίζει τις εμπειρίες εκείνες που διαμορφώνουν περιοχές κατανόησης της πραγματικότητας. Αυτές οι περιοχές κατανόησης είναι που σε δεύτερο (ή και τρίτο)

χρόνο θα δημιουργήσουν το καλλιτεχνικό αποτέλεσμα. Η τέχνη επομένως σχετίζεται με την εμπειρία και με εκείνα τα οποία από την εμπειρία μπορούν να οδηγήσουν στην καλλιτεχνική διεργασία.

Η θέση του καλλιτέχνη στο συγκεκριμένο πλαίσιο είναι εκείνη του στοχαστή που δεν θα βασιστεί μόνο στην προηγούμενη γνώση, αλλά θα διερευνήσει την πιθανότητα όσων οι συναντήσεις μπορούν να του προσφέρουν. Ο στοχαστής της Πορείας βαδίζει στο field, κινείται ανάμεσα σε ποτάμια, ανθρώπους, καταστάσεις, για να αντιληφθεί εκείνο το οποίο τον αφορά. Ποτέ δεν χρησιμοποιεί χάρτες, δεν διαβάζει από πριν πληροφορίες για εκείνο το οποίο θα διασχίσει, δεν γκουγκλάρει για να ανακαλύψει τα κρυμμένα μυστικά της γεωγραφίας που πρόκειται να συναντήσει. Υπάρχει για να βρίσκεται εκεί όπου μπορεί να υπάρχει (ακόμη) η πιθανότητα.

Και μέσα σε αυτό το πλαίσιο που αναφέραμε στις δύο προηγούμενες παραγράφους, ποια μπορεί να είναι η σημασία του καλλιτεχνικού αντικείμενου; Όταν η εμπειρία επικρατεί, τότε ποιο μπορεί να είναι το καλλιτεχνικό αντικείμενο; Το αντικείμενο σε αυτή τη διαδικασία δεν έχει τις περιοριστικές ασάφειες του art world ή του μάταιου υποκειμενισμού του καλλιτεχνικά αυτόρεσκα επιτελούντος τις εικαστικές πράξεις. Το αντικείμενο χάνει τα γεωμετρικά του όρια για να τα σχηματίσει και πάλι σε όρια που τα ενεργοποιούν οι προθέσεις και με όλα όσα αντιλαμβάνεται ο καλλιτέχνης νομάδας. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ο νομάδας δεν κινείται σε άγνωστους τόπους, αλλά σε μια Πρέσπα που μετά τις πρώτες χρονιές είναι ταυτόχρονα οικεία και ανοίκεια.

Πως είναι δυνατόν, λοιπόν μέσα σε αυτό το πλαίσιο να μην καθίσταται σημαντική η θέση του καλλιτέχνη; Η Πρέσπα, δεν είναι ένας χώρος όπου γίνονται ιδεατές προβολές, αλλά ένας χώρος πραγματικότητων που εκπηγάζουν από τη συνειδητοποίηση της ιστορικής και κοινωνικής πραγματικότητας της περιοχής και τη συμμετοχή στην διαμόρφωση λύσεων. Ο καλλιτέχνης δεν είναι ένας αυτόρεσκος αισθητικός εισβολέας, αλλά ένας ενεργός μέτοχος/ πολίτης της περιοχής. Τα κοινωνικά προβλήματα, αλλά και οι ιστορικές καταγραφές της περιοχής, δε μπορεί παρά να είναι και αυτές αφορμές αυτογνωσίας μέσα από τη συμμετοχικότητα.

Όλα τα παραπάνω, Πεδίο, Καλλιτέχνης, Αντικείμενο, Πλαίσιο, σχηματίζουν μια ολιστική διαδικασία που επιτρέπει τη δημιουργία ενός καλλιτεχνικού μετά-προτύπου, το οποίο εκπηγάζει από την κατανόηση του που βρισκόμαστε και πως μπορούμε αυτό το οποίο έχουμε κατανοήσει ως εδώ, να μεταμορφωθεί σε εικαστική πραγματικότητα.

Η originalité, του πεδίου

Η έξοδος στο πεδίο δεν είναι παρά η έξοδος στην originalité, του πεδίου. Το αγνάντεμα από το Περβάλι, την Όρουζα ή τα Μπαλκόνια εγκαινιάζουν ταυτόχρονα την είσοδο στο πεδίο και τις ιδέες του. Το λεκανοπέδιο των λιμνών ξετυλίγεται μπροστά μας: η Μεγάλη και Μικρή Πρέσπα, το Μπιτρονήσι, η Δασερή, τα χωριά της λίμνης: Άγιος Γερμανός, Λαιμός, Πύλη, Λευκίωνας, Τρικλάριο, Μικρολίμνη, κάπου εκεί πέρα οι χιονισμένες κορυφές του Πόγραδετς, το Ρέζεν. Αλλά, οι Πρέσπες δεν είναι μόνο αυτά για τον καλλιτέχνη νομάδα..

Ο καλλιτέχνης, ως μια νέα Αλίκη, ανακαλύπτει πλέον τη Χώρα των Θαυμάτων των Ιδεών. Συναντά γεωμετρίες που, αν και παράξενες είναι προφανείς, ανθρώπους, που αν και δεν είναι γνώριμοι είναι τελικά εκείνοι που μπορούν να υπάρξουν ως συνομιλητές, πλάσματα και ιστορίες παράταιρες που ωστόσο ως τέτοιες, δεν μπορεί παρά να είναι η πραγματικότητα, η μόνη πραγματικότητα· η πραγματικότητα της βιωμένης εμπειρίας. Η διαδικασία ανάγνωσης της πραγματικότητας μετατρέπεται σε διαδικασία ερμηνείας και ελέγχου των αντοχών όλων όσων πιστεύουμε, των εικόνων που έχουμε υιοθετήσει, των εργαλείων σκέ-

Γιάννης Ζιώγας
«Portavit eum Ventus in Ventre Suo»
(Ο άνεμος τον κουβαλούσε στη κοιλιά του),
ακρυλικό σε μουσαμά, 90x90εκ., 2012.

Γιάννης Ζιώγας
«Donte vas Cordero de Dios Querido?»
(Που πας λατρεμένο αμνέ του Θεού;)
ακρυλικό σε μουσαμά, 90x90εκ., 2012.

ψης που χρησιμοποιούμε. Η originalité του πεδίου είναι το όριο όπου οι εικόνες που συναντώνται και τα αντικείμενα που ψηλαφούνται πιστοποιούν το λόγο ύπαρξης των αρχετυπικών μοντέλων σκέψης που έχουμε υιοθετήσει. Η διαδικασία των επιστροφών σε αυτή τη Χώρα είναι σημαντικό στοιχείο της βίωσης του τοπίου. Μετά από κάποια φορά γίνεται κατανοητό ότι το τοπίο δεν εξαντλείται με επισκέψεις· αντίθετα διαρκώς διευρύνεται, διότι διευρύνονται οι ερμηνείες του. Σημαντικό για αυτό είναι η επιστροφή ως μια αέναη επιμονή σε μια νοητή αλλά και αντικειμενική πραγματικότητα.

Το πεδίο των Πρεσπών είναι ένας Ταρκοφσκιτικός τόπος όπου όλα είναι τα ίδια και όλα μετασχηματίζονται. Στον ταρκοφσκιτικό τόπο τα αντικείμενα παραμένουν τα ίδια: γάλα, σκύλος, σπιτί, μάνα, γυναίκα, πίνακας, δάσος, ήχοι διαρκώς επανέρχονται και επαναλαμβάνονται είτε στο υπερπέραν του Σολάρις, είτε στη μνήμη του Καθρέφτη, είτε στη νοτισμένη ατμόσφαιρα της Νοσταλγίας. Αντίστοιχα και στην Πρέσπα πραγματοποιούμε επιστροφές για να συναντήσουμε και πάλι τα ίδια αντικείμενα, να δούμε τις ίδιες εικόνες, να ακούσουμε τους ίδιους ήχους· είναι όμως ίδια; Κάθε επιστροφή είναι και μία θυσία.

Λέξεις όπως Όριο, Συνάντηση, Καθαρμός, Φρίκη παύουν να είναι αφαιρετικές φιλοσοφικές έννοιες και σχηματοποιούνται από τα επεισόδια (τα αποφασιστικά συμβάντα) που αναβαπτίζουν το field σε πεδίο. Υπάρχει τάχα το όριο; Υπάρχει το όριο ως πραγματικότητα, πέρα από την αφαιρετική του υπόσταση; Υπάρχει και βρίσκεται εκεί όπου σχηματίζονται σύνορα με χώρες που δεν υπάρχουν, όπως της Ελλάδας με τη Γιουγκοσλαβία. Υπάρχει η Συνάντηση; Υπάρχει, εκεί όπου αμήχανα η πορεία συναντά τους βοσκούς που μιλάν μια άγνωστη γλώσσα/διάλεκτο και προέρχονται (ίσως) από την Αλβανία ζητώντας καπνό για τα τσιγάρα τους. Υπάρχει ο καθαρμός; Υπάρχει, στο ρυάκι όπου πλύνουμε τα πόδια μας μετά από οκτώ ώρες πορεία στους πρόποδες της Όρυζας. Η Φρίκη είναι εκεί όπου ανακαλύπτεται το κρανίο του νεκρού από τον Εμφύλιο, εκεί όπου θα έπρεπε να φυτρώνουν μόνο μανιτάρια.

Η originalité του πεδίου τροφοδοτεί το ίδιο το εικαστικό πεδίο με έννοιες που, μακριά από τις συχνά συμβατικές ερμηνείες του κόσμου της τέχνης, αναζωογονούν τις λέξεις και εξακολουθούν να εκφράζουν νοήματα που μπορούν να ανατροφοδοτούν τις καλλιτεχνικές εικόνες και τις νοηματοδοτήσεις τους. Η αυθεντικότητα του πεδίου είναι η βασική εκείνη ιδιότητα που έχει ένας χώρος όταν διερευνάται ως χώρος με εκφραστικές πιθανότητες και όχι ως γεωγραφικός τόπος. Οι Πρέσπες λειτούργησαν όλα αυτά τα χρόνια και θα εξακολουθήσουν να λειτουργούν για όσο το επιθυμούμε, ως ένα τόπος, πατρίδα θα 'λεγε κανείς, λέξεων, εικόνων, ήχων, ανθρώπων, που τους αναλογεί η Επιστροφή.

Γιάννης Ζιώγας

Νίκος Παναγιωτόπουλος

Πηνελόπη Πετσίνη,

Πάνω: Θέση Κούλα, Πρέσπες

2009

Κάτω: «Επιτύμβια», πολύπτυχο

(Φωτογραφίες σε αλουμίνιο) 150x150cm, 2009

